

Statistik om gruppvåldtäkter



Brottsförebyggande rådet

Gruppvåldtäkter under 1990-talet

Inledning

BRÅ har gjort en specialundersökning om gruppvåldtäkter baserad på det datamaterial som utgör underlag för Sveriges officiella kriminalstatistik över anmälda brott och misstänkta personer. Undersökningen omfattar tidsperioden 1991-1999. Ur materialet har polisanmälda våldtäktsfall med två eller fler misstänkta gärningsmän separerats. De fall som kunnat identifieras utifrån den officiella statistiken är 30 - 60 per år. Dessa brott analyseras närmare i denna PM. Avsikten med undersökningen är att ge svar på de frågor angående gruppvåldtäkter som ställts till BRÅ.

Antalet fall som kan betecknas som gruppvåldtäkter är inte stort, utan det är en mycket sällsynt form av brott. Under senare år har omkring 65 000 våldsbrott anmälts till polisen per år. Drygt 1 500 av dem, motsvarande ungefär 2 procent, utgörs av våldtäkter. Den grova form av våldsbrott som gruppvåldtäkter representerar är av storleksordningen en promille av samtliga anmälda våldsbrott.

I likhet med all annan brottslighet finns det ett mörkertal även vid gruppvåldtäkter. De 30 - 60 fallen är således en underskattning. Mörkertalet är generellt sett lägre ju grövre brott det handlar om. Det finns alltså skäl att anta att mörkertalet vid gruppvåldtäkter är lågt i förhållande till flertalet andra typer av våldsbrott, där det även ingår våldsbrott av mindre allvarlig art. Gruppvåldtäkternas andel av de faktiska våldsbrotten är därmed mindre än en promille.

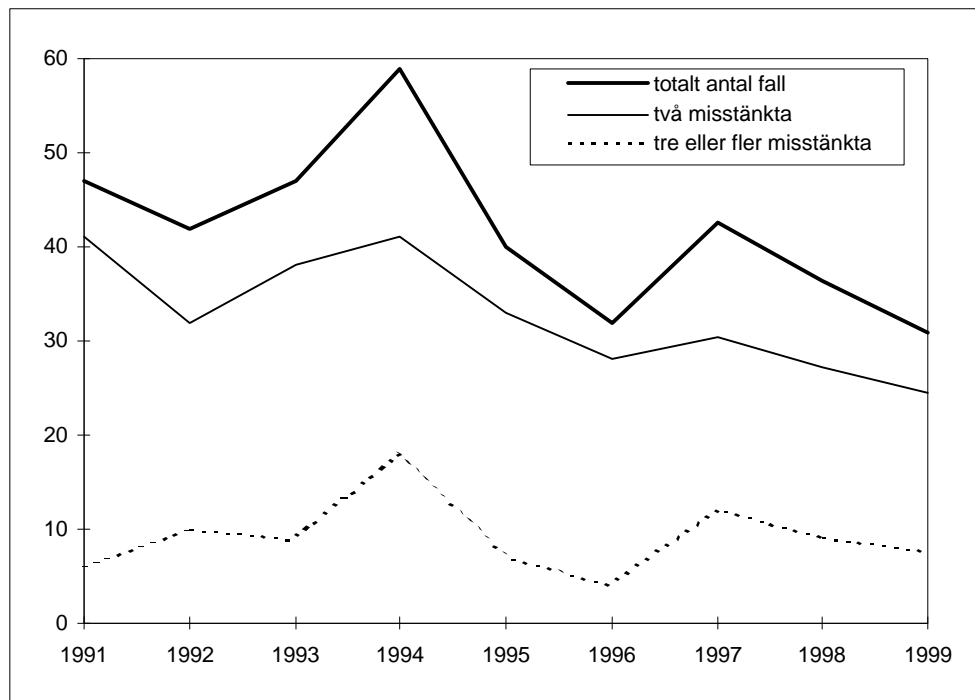
Vid gruppvåldtäkter är det vanligast med två gärningsmän. I närmare fyra femtedelar (78 %) av gruppvåldtäkterna har det funnits två misstänkta. Vid en femtedel (22 %) har gärningsmännen varit tre eller fler.

Motsvarande förhållande gäller vid en uppdelning efter om gruppvåldtakterna sker inomhus eller utomhus. Fyra femtedelar sker inomhus och en femtedel utomhus. Det finns ingen skillnad i detta avseende om det varit två eller flera gärningsmän inblandade.

Minderåriga offer, dvs. personer som är 14 år eller yngre, är relativt ovanliga vid gruppvåldtakter. Under 1990-talet har det registrerats 43 sådana fall, motsvarande 11 procent av samtliga anmälda fall med två eller fler misstänkta personer. Inte heller i detta avseende föreligger några skillnader beroende på om gärningsmännen varit två eller om de varit tre eller fler.

Successiv minskning av gruppvåldtakter

Antalet gruppvåldtakter har visat en nedgående trend under 1990-talet. Det beror främst på att fallen med två misstänkta gärningsmän minskat. Antalet fall med tre eller fler misstänkta gärningsmän har varierat kring en konstant nivå.



Figur 1. Polisanmälda fall som definierats som gruppvåldtäkt. Totalt antal samt antal med två respektive tre eller fler misstänkta. Åren 1991 - 1999.

Både de gruppvåldtakter som sker utomhus och de som sker inomhus har minskat under 1990-talet. Nedgången är dock mest framträdande för utomhusfallen. Däremot har inte fall med minderåriga offer minskat. Antalet sådana fall har legat konstant kring 4-5 registrerade fall per år. Fallen där offret är 15 år eller äldre har däremot minskat successivt.

Hälften av gruppvåldtäkterna sker utanför storstadslänen

Gruppvåldtäkter är något mindre koncentrerade till storstadslänen än våldtäkter generellt och våldsbrott i allmänhet. Ungefär 25 procent av våldtäkterna med fler gärningsmän anmäldes i Stockholms län och knappt 50 procent i de tre storstadslänen sammantaget. Det kan jämföras med samtliga våldtäkter där närmare 30 procent anmäldes i Stockholms län och drygt 50 procent i de tre storstadslänen. Andelen gruppvåldtäkter som begås i storstadslänen har också successivt minskat under 1990-talet.

Inte heller är våldtäkter med tre eller flera misstänkta mer koncentrerade till storstäder än annan jämförbar brottslighet. Tvärtom är det så att de tre storstadslänens andel är lägre vid dessa fall, 45 procent.

Inget utpräglat ungdomsbrott

Gruppvåldtäkter kan inte karakteriseras som ett ungdomsbrott. Andelen ungdomar i åldern 15-20 år bland de misstänkta är visserligen högre än för våldtäkter, men den motsvarar ungdomarnas andel av brottsligheten. Under 1990-talet var drygt en fjärdedel (28 %) av de misstänkta ungdomar. Ungdomarnas andel av samtliga brott är knappt 30 procent och ligger alltså på en något högre nivå.

Antalet ungdomar som registrerats som misstänkta för gruppvåldtäkter har varit oförändrat under 1990-talet. Bortsett från några enstaka år har 25-30 ungdomar per år anmälts för denna typ av brott.

Gruppvåldtäkter med tre eller fler gärningsmän är däremot mer ungdomsrelaterade. I dessa fall var 40 procent av de misstänkta ungdomar.

Cirka 60 procent av gärningsmännen är svenskar

Av de personer som misstänktes för gruppvåldtäkter under 1990-talet var 58 procent svenskar, 32 procent invandrare (utrikes födda och folkbokförda i Sverige) och 10 procent personer som inte var folkbokförda i Sverige. Av svenskarna hade en fjärdedel invandrarbakgrund (minst en förälder född utrikes).

Invandrare står för knappt 20 procent av alla anmälda brott i landet. Hälften av dem begås av nordiska invandrare. Trots att andelen inte är hög innebär den ändå en överrepresentation, eftersom invandrarna utgör ungefär 11 procent av befolkningen. Brottssandelen varierar beroende på vilken typ av brott det handlar om. Tidigare undersökningar har visat att våldtäkt är det brott där invandrarandelen är högst, cirka 40 procent.

Invandrades andel av dem som misstänks för gruppvåldtäkter under 1990-talet är 32 procent och ligger alltså lägre än andelen för våldtäkterna generellt, men högre än andelen för den sammanlagda brottsligheten. Invandrarandelen vid våldtäkter med tre eller fler misstänkta gärningsmän är 39 procent och ligger därmed i paritet med gruppens andel av våldtäkter generellt.

Antalet invandrare som misstänks för gruppvåldtäkter har minskat under 1990-talet. Minskningen har inte varit kontinuerlig, utan består av en nivå-sänkning mellan den första och den senare delen av decenniet.

Kriminellt belastade

De som misstänkts för gruppvåldtäkter är i stor utsträckning kriminellt belastade. Två tredjedelar (65 %) av de misstänkta var lagförda för brott innan den aktuella våldtäkten. De misstänkta gärningsmännen hade också lagförts jämförelsevis många gånger tidigare. En påfallande stor andel, närmare hälften (46 %) av dem som var lagförda tidigare, hade tre eller fler lagföringar bakom sig. I en normalgrupp av brottsbelastade personer är motsvarande andel 26 procent.

Däremot är brottsmönstret bland de misstänkta ungefär detsamma som gäller generellt bland brottsbelastade personer. Många var lagförda för trafikbrott, stölder och snatterier. Ungefär var tionde hade lagförts för misshandel, medan lagföringar för sexualbrott var sällsynta.

Analysunderlaget

Materialet, som undersökningen baseras på, avser samtliga anmälda våldtäktsfall där det i statistikunderlaget framgått att det funnits fler än en gärningsman (skäligen misstänkt). Materialet

omfattar samtliga anmälda fall oberoende av åklagarens beslut i åtalsfrågan eller avseende brottsrubriceringen.

Ett visst bortfall av våldtäkter finns dock i materialet. Bortfallet beror på att endast anmälda våldtäkter där det finns fler än en **känd** misstänkt gärningsman har kunnat definieras som gruppvåldtäkter. Gruppvåldtäkter där gärningsmän är okända, kommer alltså inte med i undersökningen. Eftersom bortfallet kan bedömas vara konstant över tid påverkar det inte analyserna av utvecklingen.

Brottsutredningarna kan ibland ta längre tid än ett par år. BRÅ:s statistikdatabas får in uppgifter om misstänkta personer först när åklagaren fattat beslut i åtalsfrågan. Det innebär att jämförbarheten för periodens sista år äventyras vid en direkt avläsning av resultaten, eftersom bara ett mindre antal fall hunnit komma in i statistiken. Korrigering för denna felkälla har gjorts i samtliga analyser som avser utvecklingen i olika aspekter.

Ett tiotal fall går till åtal

Våldtäkter är en brottstyp där det är svårt för de rättsliga myndigheterna att komma till klarhet med vad som verkligen hänt när en brottsanmälan gjorts. Ord står mot ord och vittnen saknas vanligtvis, samtidigt som beviskraven tenderar att bli extra höga eftersom våldtäkt är ett mycket grovt brott.

De flesta anmälningarna leder inte heller till åtal. Under 1990-talet avskrevs tre fjärdedelar (74 %) av anmälningarna om gruppvåldtäkter med kända gärningsmän med motivering att brott ej kan styrkas eller av annan anledning. Resultaten i denna analys bygger dock på samtliga fall, dvs. även inklusive de fall som avskrivits. Orsaken till att brotten avskrivs är vanligtvis att åklagaren bedömt att bevisningen inte räcker till för att väcka åtal. De fall där åklagaren väckt åtal har varit cirka 10 per år.

Om utvecklingen av antalet gruppvåldtäkter skulle ha begränsats till enbart de fall där åtal väckts, blir utvecklingsmönstret under 1990-talet ungefär detsamma som när samtliga fall tas med. Minskningen blir dock mer påtaglig.